

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

Туркча асл нусхаси номи: Emsalsiz Örnek Şahsiyet
Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.)

Муаллиф: Усмон Нурий Тўпбош

Таржимон: Муқаддамхон Абдураҳмон қизи

Мухаррир: Улфатхон Иброҳимова

Мусаххих: Фиёсиддин Юсуф

Ношир ва маслаҳатчи: Абдумалик Абдурашидов

Саҳифалаш ва муқова: Илхон Башташ

ТЕНГСИЗ НАМУНА ШАХС

Ҳазрати
Мұхаммад
Мұстафә

сөллаллоҳу алаїҳи ва саллам

Усмон Нурий Тўпбош

СИЙРАТИ НАБИЙ

БИСМИЛЛАҲИР РОҲМАНИР РОҲИЙМ

Аллоҳ таоло Пайғамбар алайҳиссалом ҳақида
Қуръони каримнинг бир неча ўрнида шундай
марҳамат қиласи:

“(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), дарҳақиқат,
Биз Сизни оламларга фақат Раҳмат (яни Ал-
лоҳнинг Раҳмати-жаннатига етаклагувчи) қилиб
юбордик” (Анбиё сураси, 107-оят).

“Эй Пайғамбар (алайҳиссалом), дарҳақиқат,
Биз Сизни (Киёмат Кунида барча умматлар усти-
да) гувоҳлик берувчи, (мўминларга жаннат ҳақи-
да) хушхабар элтгуввчи ва (кофирларни дўзах азо-
бидан) огоҳлантирувчи ҳамда Аллоҳнинг из-
ни-иродаси билан У Зота (яни Унинг динига)
даъват қилгуввчи қилиб ва (Ҳақ йўлни) кўрса-
тувчи нурли чироқ қилиб юборгандирмиз” (Ах-
зоб сураси, 45–46-оят).

“(Эй мўминлар) албатта сизлар учун – Ал-
лоҳга ва охират қунидан умидвор бўлган ҳамда
Аллоҳни кўп ёд қилган кишилар учун – Аллоҳ-
нинг Пайғамбарида (у зотнинг иймон-эътиқоди
ва хулқ-атворида) гўзал намуна бордир” (Ахзоб су-
раси, 21-оят).

“(Эй Мұхаммад алайхиссалом), албатта, Сиз үчун (коғирларнинг бундай озорларига сабр-тоқат қилганингиз сабабли) битмас-туганмас ажр-муко-фот бордир. Албатта, Сиз улуғ хулқ устиладурсиз” (Қалам сураси, 3–4-оят).

“Эй мұмінлар! Аллоҳга итоат этингиз ва Пайғамбарға итоат этингиз! Ва (куфр ё мунофиқ-лик йўлига кириш билан қилган) амалларингизни ботил-бефойда қилиб қўйманглар!” (Мұхаммад сураси, 33-оят)

“Кимда-ким Аллоҳ ва Элчисига итоат этса, ана ўшалар Аллоҳ инъомларига сазовор бўлган зотлар – пайғамбарлар, сиддиқлар (ҳақ-рост иймон эгалари), шаҳидлар ва солиҳлар (фақат яхши амаллар билан ўтган кишилар) билан бирга бўлурлар. Ана ўшалар энг яхши дўст-ҳамроҳлардир” (Нисо сураси, 69-оят).

“Албатта, Аллоҳ ҳам, Унинг фаришталари ҳам Пайғамбарға дую салавот айтурлар. Эй мұмінлар, сизлар ҳам у зотга салавот ва салом айтинглар!” (Ахзоб сураси, 56-оят)

Сўзбоши

Аллоҳнинг суюкли Расули, Пайғамбарларнинг тожи Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва салламга уммат бўлишдек баҳтни бизларга насиб килган Раббимизга беадад ҳамду санолар бўлсин!

Ўз ҳаёти билан тенгсиз ўрнак, намуна бўлган, бутун ҳақиқатларнинг нури бўлмиш Пайғамбар алайҳиссаломга хисобсиз салоту саломлар айтамиз.

Аллоҳ таоло Муҳаммад алайҳиссаломни оғир бир замонда пайғамбар қилиб юборди. Дунё зулм қоронгиликлари ичидаги бўғилган бир даврда одамларни зулматдан ойдинликка олиб чикувчи йўлбошчи қилди. У зотни ваҳшийлик, исён ва фафлат ҳукмрон бўлган жоҳилият қоронгиликлари ичидаги оламга нур таратувчи Сурайё юлдузи этди.

Аллоҳ таоло у зотни жонлию жонсиз бутун борлиққа, тошу тупроққа, анҳору денгизга, еру осмонга, замону маконга ҳамда инсониятга тенгсиз раҳмат қилиб юборди. Барака, ҳидоят, марҳамат, шафқат ва најот сабабчиси қилди.

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай бир раҳматки, бутун бир борлиқ у зотнинг хурматидан яратилди. Ва ҳар бир банданинг Ҳақ олдидаги баҳоси ҳам у зотга бўлган муҳаббати миқдоричадир.

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай бир раҳматки, шафқат ва марҳамати бутун инсониятни, ҳатто маҳлуқотни ўз ичига оловчидир.

Мұхаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай раҳматки, Аллоҳ таоло тарағидан бутун күнгилларга бериладиган абадий оби ҳаёт, файзу бараканинг манбаидир.

Мұхаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай бир раҳматки, у зот сабаб ҳидоят манбаи бўлган Қуръони карим нозил қилинди.

Мұхаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай раҳматки, Аллоҳ у зотга меъроjни насиб этди.

Мұхаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай раҳматки, у зот бўлмаганда бутун оламлар қуп-куруқ чўлга айланар эди.

Мұхаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай раҳматки, яратилишнинг боши у зотнинг нури билан вужудга келди.

Мұхаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай раҳматки, қаерда бир гўзалик бўлса, ўша гўзалик шу зотнинг инъикосидир. У зотнинг хурматидан яратилгандир.

Мұхаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай бир раҳматки, Аллоҳ таоло Ўзининг Каломида у зотнинг қадри ҳақида баён этади, салавот айтади...

У зот келтирган илму ирфон жаҳолат денгизларида чўкаётган, исён тутунлари ичида бўғилаётган инсониятни ҳақиқат осмонига олиб чиқди. Тоза ҳаводан нафас олдирди. Тошдек қотган қалблар, у зотнинг файзлари билан хамирдек юмшоқ ҳолга келдилар. Поклигини йўқотган қалблар у зотнинг биллур булоқларидан тозаланиб, ойдин нур тўла маконга айландилар.

Масалан, ҳидоятдан аввал ҳабаш Ваҳший кўзи қонга тўлган қонхўр, ҳайвонсифат бир одам эди. Ҳидоят топгандан сўнг эса, у зотнинг шарофатларидан кўзи ёшга тўлган бир

саҳобийга айланди. У каби адашган, ёмонлик сифатлари ичидан руҳан ўлиқ бўлган инсонлар Пайғамбар алайҳиссаломнинг тарбиялари остида ҳидоят манбаидан қониб, абадийтирикликка қовушдилар. Ҳаммалари “Ҳазрат” унвонига эга бўлиб, улуғликка эришдилар.

Буларнинг ҳаммаси шуни кўрсатмоқдаки, Пайғамбар алайҳиссалом Аллоҳ таоло яратган энг буюк илоҳий санъат асаридир. Зохиру ботинлари энг мукаммал, энг мукаррам, энг маҳбуб зотдир. Зеро, дунёда бирор бир ҳақиқат кутби бўлса, у ана шу улуғ зотнинг аксларидир. Ёки қайси бир солих сўфий, авлиё, жаҳонгир бўлса, улар ҳам ана шу намуна шахсадан бир аксларидир. Чунки у зот Аллоҳ таолонинг армуғон қилиб юборган лутфи, раҳматидирлар. Шунинг учун Аллоҳга яқин бўлишнинг, ризои Илоҳийга етишнинг йўли у зотга бўлган муҳаббат ила боғлиқдир. Бу ҳақиқат ҳақида шундай марҳамат қилинади:

“(Эй Мухаммад алайҳиссалом), айтинг: “Агар сизлар Аллоҳни севсангиз, менга эргашинглар. (Шунда) Аллоҳ ҳам сизларни севади ва гуноҳларингизни мағфират қиласди. Аллоҳ (гуноҳларни) ниҳоятда мағфират қилувчи, меҳрибондир” (Оли Имрон сураси, 31-оят).

Аллоҳга иймон келтирган ҳеч бир жон бу ҳиссиётдан, бу туйгулардан бегона бўлмаслиги керак. Бу Аллоҳнинг каломидаги оятларнинг тақозосидир.

Аллоҳга бўлган муҳаббатнинг даражаси Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга эргашиш, у зотга боғланиш билан ўлчанади. Ҳақиқий иймон шуни тақозо этади. Банда бундан бошқа ҳеч бир йўл билан ўзини Аллоҳга севдиролмайди. Аллоҳга ўзини севдиролмаганнинг амали эса хабатадир.

Демак, ҳаётимиз ва күнглимизниң марказида хар доим Пайғамбаримиз Мұхаммад алайҳиссалом туришлари керак. У зотнинг тенгсиз ўрнак шахсиятлари хулқимизниң ягона мөммори бўлмоғи лозим.

Шунинг учун ҳам Расулуллоҳнини яхшироқ билмоқликка эҳтиёжимиз каттадир. Эҳтиёж шунчаларки, у зотни жуда ҳам яқиндан ҳис қилишимиз, у зотдек нафас олишимиз, юрак уришларимизни у зот билан бирлаштиришимиз, саҳобалар миосли, бағри ёниқ ошиқлар каби севишимиз керак. Суннатга амал қилишни умримиз асосий ўринга қўйишимиз даркор.

Биз ожизларда бундай даражаларга етмоқликнинг имко-ни бўлмаса-да, ҳеч йўқ шу йўлда юришнинг ўзи катта баҳт-дир. Зеро, у зотнинг тенгсиз шахсиятларидан озгина ҳисса олишнинг ўзи абадий висол эшигидир.

Пайғамбаримиз Мұхаммад алайҳиссаломниң шахсиятларини яқиндан танитмоқ учун қўлингиздаги бу кичик асарни сиз азизларга тақдим этяпмиз.

Балки, сўзларимиз у зотга лойик бўлмагандир. Лекин барчамиз имкониятимиз даражасида у кишидан намуна олмоққа бурчлимиз. Чунки Илоҳий раҳмат бўлган зотга шукроналик ҳолида бўлишимиз зарурдир. У зотнинг бутун оламга раҳмат ва ҳидоят ҳузури эканликларини кучимиз етганича инсониятга улашмоғимиз лозим. Янгидан янги бухронлар билан бўгилаётган замон кишиларига бу ҳақда етказища бир кўприк бўла олишимиз энг буюк вазифамиздир. У зотни тилларимиз қотиб қолгунча энг гўзал шаклда танитмоқлик у зотга бўлган вафодорлик каби бурчимиздир. Хусусан, у зотни тимсол этиб кўрсатмоқ биз учун буюк шараф, буюк бир неъматдир... Шоир бу ҳақда шундай дейди:

*Расулуллоқ бор күнлар
Эрүр күнлар гултожи,
Бармогидан оққан сув
Турап болдан бож сұраб.*

*Покиза зот, холис зот,
Икки олам сирожи,
Пайғамбаринғ ұрмати
Айбимиз кечир, ё Рабб!*

(Сайрий)

Аллоҳ таоло барчамизни у зотнинг шахсиятларидан баҳраманд қилсин! Кўнгилларимизни у зотга ошиқ қилсин! У зотга боғлиқлик ва таслим бўлишлик билан такво имтиҳонимизда бизларни муваффақиятга эга қилиб, Илоҳий мухаббати ва ризосига муваффак айласин! Амин...

Биринчи Бўлим

- ❖ Тенгиз намуна шахс
- ❖ Усваи ҳасана – энг гўзал ўрнак

Мұхаммад Мұстафо соллаллоху алайхи васаллам – тенгсиз ўрнак шахс

Борлықнинг асл хилқати бўлган “Нури Мұхаммад” яратилиш жиҳатидан биринчи, Пайғамбарлик мақомидан эса охиргисидирлар. Бу улуғ нур энг покиза, энг асл наасаблардан давом этиб келиб оталари Абдуллоҳгача етган.

Коинот Расулуллоҳ соллаллоху алайхи ва салламнинг нурларидан пайдо қилинган. Борлиқдаги минг бир турли нақш ва Илоҳий қудрат излари, у зотнинг нурларидан бир табассумдир.

Одам алайхиссаломнинг тупроқларига Расулуллоҳнинг тупроқларидан бир насиба қўнгани учун Одам алайхиссаломнинг тавбаси қабул бўлган. Ҳадиси шарифда:

“Одам алайхиссалом жаннатдан чиқарилганда қилган хатоларини англаб:

“Ё Рabbim! Мұхаммад хурмати учун кечирмоғингни тилайман”, дедилар.

Аллоҳ таоло унга:

“Эй Одам, ҳали яратмаганим Мұхаммадни қаердан танийсан?” деди.

Одам алайхиссалом:

“Аллоҳим! Сен мени яратиб рухингдан пуфлаганингда бошими кўтариб қарасам, аршнинг устунларида “Лаа илаха иллаллоху Мұхаммадур Расулуллоҳ” деб ёзганларини кўр-

дим. Билдимки, Сен Ўз Зотинг ёнига яратилғанлардан фақат-гина энг севимлисинг номинигина қўшасан!” деди.

Шунда Аллоҳ таоло:

“Тўғри айтдинг, эй Одам! Дарҳақиқат, у мен учун яратилғанларнинг энг севимлиси дир. Унинг ҳурматидан менга дуо қил. Мен ҳам сени кечирдим. Зеро, Мұхаммад бўлмаса эди, сени яратмасдим”, деди (Ҳоким, “Мустадрок ас Саҳихайн”, Байрут 1990. 2. 672/4228).

Шундай қилиб, Одам алайҳиссалом Пайғамбаримиз Мұхаммад алайҳиссаломни восита қилиб дуо қилдилар ва ке-чирилишга муваффақ бўлдилар. У зот сабаб Иброҳим алайҳиссалом учун олов салқин гулзорга айланди. Исмоил алайҳиссаломга осмондан қурбонлик учун кўчкор туширилди.

Демак, пайғамбарлар ҳам у зотнинг ҳурматларидан Илохий раҳматга эга бўлдилар. Ҳаттоқи, Мусо алайҳиссаломдек пайғамбар ҳам у зотга тобеъ бўлишни, тобеъ бўлиш баракасига эришиш учун у зотга уммат бўлишни хоҳлаганлар.

Қатода ибн Нўймон розияллоҳу анхунинг нақл қилишича, Мусо алайҳиссалом шундай дейдилар:

“Ё Rabbi! Менга берилган саҳифаларда инсонлар орасида шундай инсонлар айтилганини, уларда яхшиликка буюриб ёмонликдан қайтарадиган энг яхши бир умматдан баҳс қилингани кўрдим. Аллоҳим, уларни менинг умматим кил!”

Аллоҳ таоло:

“Улар Аҳмаднинг умматидир”, деди.

Мусо алайҳиссалом:

“Раббим! Яна ўша сахифаларда дунёга келишда охирги, жаннатга киришда эса биринчи бўлган уммат ҳақида гап кетади. Уларни менинг умматим қил”, деди.

Аллоҳ таоло:

“Улар Аҳмаднинг умматидир”, деди.

Мусо алайҳиссалом:

“Раббим! Яна унда бир уммат ҳақида айтиладики, уларнинг инжиллари (китоблари) қалблари дадир, ёддан ўқийдилар. Ҳолбуки, булардан аввалгилар китобларига қараб ўқирдилар, китоблари йўқолгач, ундан бирон нарсани эслай олмас эдилар. Шубҳасизки, Сен бу умматга аввал ҳеч кимга бермаганинг ёдда сақлаш, муҳофаза қилиш кувватини берибсанки, улар ёдида сақлайдилар. Уларни менинг умматим қил”, деди.

Аллоҳ таоло:

“Улар Аҳмаднинг умматидир”, деди.

Мусо алайҳиссалом:

“Раббим! Яна унда олдинги китобларга ҳам иймон келтирган, ҳар турли пасткашликка қарши бўлган, ёлғончи, бир кўзли Дажжол билан уришадиган уммат келади деб, айтилади. Ўшаларни менга уммат қил”, деди.

Аллоҳ таоло:

“У Аҳмаднинг умматидир”, деди.

Мусо алайҳиссалом:

“Раббим! Унда яна шундай бир уммат ҳақида айтиляптики, улардан биронтаси бир яхшиликка ният қилса-ю, аммо ўша яхшиликни адо этолмай қолса, унга бир яхшилик ёзилади. Агар қила олса, ўн баробардан етти юз баробаргача

күпайтириб савоб ёзилади. Уларни менинг умматим қил”, деди.

Аллоҳ таоло:

“Улар Аҳмаднинг умматидир”, деди.

Шунда Мусо алайхиссалом, кўлидаги лавҳаларни бир тарафга қўйиб: “Аллоҳим! Мени ҳам Аҳмаднинг умматидан айла!” деб ёлворди (Табарий, “Жамиул баён ат Тавил Куръон”, Куръон Азимишон 1-4. Байрут 10, 88, 3, 253, Аъроф).

Шаршарага ўхшаб баракали бўлган барча Пайғамбарлар оламларга раҳмат қилиб юборилган Ҳазрати Мұхаммад Мұстафо соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг келишлари хушхабарини берувчилар эдилар...

Ва ниҳоят кутилаётган у Нур милодий 571 йилда, рабиъул аввалнинг ўн иккинчисида, тонг вақтида, күёш чикмасдан бир оз олдин дунёга келдилар. Абдуллоҳ ва Оминанинг авлоди бўлиб, бутун олами шарафлантирилар. У зотнинг туғилишлари билан Аллоҳнинг раҳмати оламга ёйилди. Кечаю кундузнинг ранги ўзгарди. Туйғулар теранлашди. Сўзлар, сухбатлар, лаззатлар етуклашди. Ҳар бир нарса алоҳида маъно, бошқача латофат пайдо қилди. Бутлар ерга қулади. Кисролар шахри бўлган Мадян саройларида устунлар, миноралар қулади. Сафо чўли зулм ботқоқлигидан куриди. Кўнгиллар файзу баракага тўлди. Бу барака бутун коинотни, замону маконни куршаб олди.

Агар бутун фазилатларни ўзида жамлаган Пайғамбар алайхиссалом дунёга келмаганда, инсоният қиёматгача зулму даҳшат ичидаги қолар эди. Кучлилар кучсизни эзар, асир қилиб оларди. Мувозанат ёмонлик томонга оғиб кетарди. Дунё золимларга, кучлиларга тегишли бўларди. Шоир бу ҳолни қандай гўзал ифодалайди:

Е Расулуллоұ, агар келмасайдынг оламга,
Очилмас эрди гуллар, сайрамасди булбуллар,
Мажхұл исмдай Одам гарқ бұларды мотамга,
Борлықнинг маъноси қолмас эди ҳам у күнлар.

Мавлано Жалолиддин Румий күддиса сирруху ҳам, ғам-аламга қўқсини қалқон қилган, зулмларни бартараф килган, бутларни синдириган Пайғамбар алайхиссаломга қанчалар миннатдорлик ҳис қилмоғимиз кераклигини шундай ифода қиласы:

“Эй бугун мусулмон бўлган одам! Агар Пайғамбар алайхиссалом сайъ ва ғайрати билан бутларни синдиримаса эди, ҳозир сен ҳам аждодларинг каби уларга сифинар эдинг”.

Маданиятдан узоқ, жоҳил бир қавм иチдан чикқан оми, яни ўқимаган бир инсон ўргатка қўйган илм ва ҳикмат ўша давр инсонларини ожиз қолдирди. У зот ҳеч ким эришмаган, қиёматга қадар ҳам эриша олмайдиган бир мўъжиза билан келгандилар. Куръони карим ўтмишдаги тарихий ҳодисалардан тортиб, келажакда зохир бўладиган ҳолатларгача – барча илмий масалаларни сабитлик билан баён қилган. 1400 йилдан бери ҳеч қандай қашфиёт уларни ёлғонга чиқара олгани йўқ, чиқара олмайди ҳам. Ҳолбуки, бугунги кунга қадар дунёning энг машҳур комусшунослари ҳам бор-йўғи ҳар йили бир жилд китоб чиқара оладилар.

Пайғамбаримиз алайхиссалом инсонлардан дарс олмадилар. Аммо бутун инсониятни кутқарувчи, гайб оламининг таржимони ва Ҳақ таоло мактабининг муаллими бўла олдилар.

Мусо алайхиссалом бир қанча ҳукмларни келтирганди. Довуд алайхиссалом Аллоҳга дуо ва муножотлари билан мумтоз бўлган эди. Исо алайхиссалом яхши ахлоқлар билан зийнатланган тақвога тўла ҳаётни ўргатмоқ учун жўнатил-

ганди. Мұхаммад Мұстафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам эса уларнинг барчасини келтирдилар. Ҳукмларни баён қилдилар. Нафсни поклаб, соғ қалб билан Аллоҳга дуо қымкни ўргатдилар. Энг гүзал ахлоқни ўз ҳаётлари давомида яшаб кўрсатдилар. Дунёнинг ёлғончилигига ишонмай, алданмай ҳаёт кечириши таълим бердилар. Қисқаси, барча пайгамбарларнинг салоҳият ва вазифаларини ўзларида жамлаб кўрсатдилар.

Насабу одобдаги, жамолу камолдаги саодат у зотда жамланган эди.

Қирқ йил жоҳил бир қавм ичидә яшадилар. У зот кейинчалик ўртага қўядиган мукаммалликларнинг қўпи халқларига номаълум эди. Амалдор ёки воиз эмасдилар. Қўмондонлик у ёқда турсин, ҳатто оддий аскар бўлиб ҳам танилмаган эдилар. Аммо у зотнинг қирқ ёшга етишлари инсоният учун буюк бир даврни келтирди. Мұхаммад алайҳиссалом ўзидан олдин яшаб ўтган миллатлар ҳакида ҳам, пайгамбарларнинг тарихи ҳақида ҳам билмас эдилар. Қиёмат куни тўғрисида, жаннат ва жаҳаннам тўғрисида сўз очганларини хеч ким эшитмаган эди. Фақатгина ўзига хос олий бир ҳаёт ичидә, улуғ ахлоқ ила яшар эдилар. Лекин Илоҳий бир вазифа билан Ҳиро горидан қайтганларида бутунлай ўзгарган эдилар. Исломга даъватни бошлигандарнида бутун Арабистон ҳайрат ичидә қолди. Бағоят гүзал ва мукаммал хитоблари уларни гўё сехрлаб қўйғанди. Шоирлар ва бошқа сўз усталари ҳайратга тушиб лол қолишли. Шундан кейин хеч бир шоир ўзининг машхур шеърини Каъба деворига оса олмай қолди. Асрлар бўйи давом этиб келайтган бу анъаналари тарихга айланди. Нихоятда машхур бўлган Имрул Қайснинг шеърни яхши тушунадиган синглиси:

Худ сурасининг 44-оятини эшитиб:

“Энди хеч ким бир нарса дея олмайди. Қариндошимнинг шеърлари фаҳрли ўринда туролмайди!..” деб Имрул Қайснинг энг юқорида турадиган қасидасини Къыбъа деворидан тушириди. Осиб кўйилган бошқа шеърларни ҳам бирма-бир туширишди (Ахмад, Жавдат Пошо, Қасасул Анбиё ва Таварихулулафо, Истанбул, 1976, 1.83).

Расууллоҳ, соллаллоҳу алайҳи ва саллам бутун инсонларга Аллоҳнинг элчиси эканликларини ўз ҳаётлари оркали таълим бердилар.

Энг етук олимлар умр бўйи ўз илмий изланишларида ижтимоий, маданий, иқтисодий, оиласвий ва миллатлараро алоқалар каби ҳар соҳадаги, энг мукаммал қоидаларни баён қилишади. Инсонлар етук билимга ва тажрибага эга бўлгандарни сари ҳаёт ҳақиқатини тўлиқ англайдилар.

Бундан аввал қўлига қилич ушламаган, ҳарбий таълим кўрмаган улуг пайғамбар эса тавҳид курашида, кескин жангларда жасур ва шиҷоатли аскар, қобилиятли қўмондон бўлдилар. Уйма-уй юриб Аллоҳнинг динини инсонларга етказди. Насиб қилмаганлар эса ўзларига келган ҳидоят қуёшини тўсиб, бепарволарча абадий зулматни хоҳлаб рад қилишди. Ҳаттоқи қалблари қотганлигидан у зотга қўпол муомала қилишди. Пайғамбаримиз ўзларига қилинган бу қўпол муоммадан эмас, уларнинг ғафлатда қолишидан афсусланар эдилар. Мана бу ояти карима эса қалби муҳрланганларга айтиш Аллоҳнинг Ўз расулига ўргатган каломи эди:

“(Эй Муҳаммад алайҳиссалом, уларга) **айтинг: “Мен** (Куръонни етказганим учун) **сизлардан бирон ажр-ҳақ сўрамайман ва мен соҳтакорлардан** (яъни ёлғондан пайғамбарликни даъво қилгувчи кимсалардан) **ҳам эмасман** (Сод сураси, 86-оят).

Тұққиз йил ичіда душманнинг учдан бирига тенг келадиган аскар билан бутун Арабистонни фатх қилдилар. Бунга ҳар икки тарафдан ҳам оз талафот күриш әвазига эришидилар. Үз даврининг ақлсиз, тарбиясиз инсонлари ерга урган ўша рухоний күч ва аскарий таълим билан мүйжизавий мавуффақиятларни қўлга киритдилар. Ўша даврдаги энг ҳайбатли ва кучли икки давлат – Рум ва Форс давлатларини инқиrozга учратдилар. Инсонияттинг ахлоқи бутунлай бузилган бир даврда инқилоб қилдилар. Золимларни енгиб, мазлумларнинг кўз ёшларини тиндиридилар. Етимларнинг соchlарига у муборак қўллари тароқ бўлди. У зотнинг тасаллилари билан кўнгиллар ғамдан қутулди.

Мехмед Акиф бу манзарани шундай ифодалайди:

Маъноси: *Дейдилар қирқقا кириб етим боши,
Бошлар ва оёқлар сувларга кирди!
Бир нафасда қутқарди у инсонларни,
Бир ҳамлада Қайсару Кисрони енди!

Эзилган ожизнинг тирилди ҳаққи,
Завол келмай бўзарди золимнинг ақли!

Оламларга раҳмат эди у шаръи мубини,
Адол сўрар юртларга ҳам у бориб етди!

Қарздордир мўъминлар у маъсум зотдан,
Ё Раб, маҳшарда иймон ила тирилтири!*

Пайғамбарларнинг сарвари бўлган Мұхаммад Мұстафо соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сийратлари бир денгиз бўлса, бошқа пайғамбарлар у денгизга куйилувчи дарёлар кабидирлар. У зот, ривоятларга кўра, ўзларидан аввал келган йигирма тўрт минг Пайғамбарда билинган ва билинмаган гўзсал ахлоққа эга бўлдилар. Қиёматта қадар юзага келадиган масалаларнинг ҳал этилишида намуна бир шахс бўла олди-

лар. Шунинг учун у зот бутун инсониятга охирзамон Набий-си қилиб юборилганлар. Ўзлари бу сифатни баён қилиб:

“Мен гўзал ахлоқни камолга етказиш учун юборилдим”
деганлар (Муватто Хуан-Хулқ, 8).

Энг гўзал ўрнак

Тарихда бутун ҳаёти энг нозик нуқталаригача исботланниб ўрганилган ягона инсон Мухаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва салламдирлар. Бошқа пайғамбарлар силсиласининг инсониятни Ҳаққа ва яхшиликка йўналтирган манбалири маълум микдордагина етиб келган.

Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг ҳаётларидағи энг дақиқ дамлар, бутун феъл-атворлари, сўзлари, ҳатто туйғуларигача бирма-бир кузатилиб тарихнинг шараф лавҳаларига айлантирилган.

Дарҳакиқат, булар Аллоҳнинг марҳамати билан асрлар оша то Қиёматга қадар давом этиб, охирги инсонларгача етиб бориши кафолатлангандир.

Ҳаётнинг турли-туман бало-офтлари, мусибатлари қаршисида сабр, шукр, таваккул қилиб қадарга рози бўлиш лозим. Қатъиятли, шижаотли, мурувватли ва фидокор бўлишга ҳаракат қилмоқ керак. Қаноатлилик, ғамхўр инсон бўлиш, тавозелик ва ноҳуш воқеалар каршисида ўзини йўқотмаслик сингари ахлоқий сифатларни энг гўзал шаклда ҳаётимизга мослаштириб яшашга мажбуру масъулмиз. Бу борада Аллоҳ таоло бутун инсониятга берган энг буюк муршиди комил, зариф, покиза шахс Пайғамбар алайҳиссалом намунадирлар.

Аллоҳ таоло Расулининг ҳаёти қиёматга қадар келадиган наслларга ўрнакдир. Қуръони каримда у зот хусусида шундай дейилган:

“(Эй Мұхаммад алайхиссалом), албатта, Сиз учун (ко-фирларнинг бундай озорларига сабр-тоқат киlgанингиз сабабли) **битмас-туганмас ажр-мукофот бордир. Албатта, Сиз улуғ хулқ устиладурсиз**” (Қалам сураси, 3–4-оят).

Пайғамбар алайхиссаломнинг сийратлари ва муборак инсоний фазилатлари инсоний муомалалар чўққисига кўтарилиган.

Расууллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ўз ҳаётлари давомида инсониятга йўл кўрсатиш вазифасини шараф билан адо этдилар. Аллоҳ таоло Куръони каримда у зотни “Усваи ҳасана”, яъни ўрнак олинадиган шахс деб таърифлайди. Ояти каримада:

“(Эй мўминлар) албатта сизлар учун – Аллоҳга ва охират қунидан умидвор бўлган ҳамда Аллоҳни кўп ёд қилган кишилар учун – Аллоҳнинг Пайғамбарида (у зотнинг иймон-эътиқоди ва хулқ-авторида) гўзал намуна бордир”, дейилади (Аҳзоб сураси, 21-оят).

Пайғамбаримиз алайхиссалом бизга ҳаётларининг ҳар саҳифасида мукаммал гўзаллик намунасини кўрсатиб берганлар. Бутун одоблар у зотда мужассамлашган. Шунинг учун ҳар бир инсон ўзи учун Пайғамбар алайхиссаломнинг шарафли ҳаётларидан, суннатларидан яшаш тарзининг энг мукаммал жиҳатларини топа олади.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам диний раҳнамо, давлат бошлиғи сифатида ҳам ўрнак бўла олдилар. Илоҳий муҳаббат боғига кирғанларга ўрнак бўлдилар. Аллоҳнинг неъматларига гарқ бўлиш, шукр ва тавозе ила яшаш йўлини ўргатдилар.

У зот қийин вактларда сабр қилиш ва таслим бўлиш лозимлигини англатдилар. Омонат устида мард ва беҳожат бўлиш билан намуна бўлдилар.

Оила аъзоларига бўлган шафқатлари, ожизу ғарибларга кўрсатган марҳаматлари, гуноҳкорларга нисбатан афвлари билан ўрнак бўлдилар.

Агар бой бўлсангиз, бутун Арабистонга ҳоким бўлган, араб улуғларини ўзига меҳри билан ром қилган у улуғ пайгамбарнинг тавозе ва мардлигини фикр қилинг!

Агар заифлардан бўлсангиз, Маккада золим қўпол мушрикларнинг кўли остида яшаган пайгамбар ҳаётидан намуна олинг!

Агар зафарларга эришган баҳодир фотих бўлсангиз, Бадр ва Ҳунайнда душманига ғолиб бўлган, жасорат ва таслимият пайгамбарининг инсоний фазилатидан ибрат олинг!

Худо асрасин, агар мағлубиятта учраган бўлсангиз, Ухуд жангига шахид бўлганлар, яраланганлар орасида ётган саҳобаларига қараб сабрли ва ёлғиз Аллоҳга таваккул қилувчи пайгамбарни эсланг!

Агар муаллим бўлсангиз, масжидда асҳоби суффага нозик, нафис ва ҳассослик билан қалб файзларини тўкиб, Илоҳий амрларни ўргатган пайгамбарни фикр қилинг!

Агар талаба бўлсангиз, ўзига ваҳий олиб келган Жаброил алайҳиссалом олдида одоб, диққат ва иштиёқ билан ўтирган пайгамбарни тасаввур қилинг!

Агар насиҳат қилувчи воиз ёки муршид бўлсангиз, масжиди Набавий ичига, саҳобаларига ўз сўзлари билан ҳикмат сочган пайгамбарни тингланг! Унинг ширин овозига кулок солинг, кўнгил беринг.

Агар Ҳақни мудофаа ва таблиғ қилиб уни қўлламокчи бўлсангиз-у, сизга елкадош бирор киши топилмаса, Маккада ҳар қандай ёрдамдан маҳрум бир ҳолда туриб золимларга Ҳақни эълон қилган, уларни ҳидоятга чақирган пайғамбар ҳаётини ёдга олинг!

Душмандан голиб бўлиб, унинг белини синдирангиз, қаршингиздагининг қаҳрини енгиб, ундан устун бўлсангиз, ботилни паришон қилиб Ҳақни эълон қилсангиз, Макканинг фатҳи куни голиб бўлган қўймондонни эсланг! Муқаддас шаҳарга буюк тавозе билан, туясининг устида сажда ҳолидек энгашиб, шукр ва истигфор ила кирган пайғамбарни кўз ўнгингизда жонлантиринг!

Агар дехқончилик қилиб, уни чиройли амалга оширай десангиз, у зотдан ўрганинг! Бани Назр, Хайбар ва Фадак ерларига эга бўлгач, дехқончилик ишларини маромига етказадиган шахсларни иш бошига келтирган тадбиркор пайғамбардан ўрнак олинг!

Агар ҳеч кими йўқ етим бўлсангиз, Абдуллоҳ ва Оминанинг жигарпораси бўлган пайғамбарнинг нурли ёшлигини эсланг!

Агар балоғат ёшида бўлсангиз, Маккада амакисининг сурувига чўпонлик қилган пайғамбарликка номзод зотнинг ҳаётини ўйланг!

Агар карвонлар билан йўлга чиққан савдогар бўлсангиз, Шому Яманга қатнаган бу улуғ зотнинг сафари ҳақида мулоҳаза қилинг!

Агар қози ёки ҳоким бўлсангиз, Макка зодагонлари бир-бiri билан келишолмай турганда, у зот берган йўл-йўриқни эсланг! Ҳажарул Асвадни Каъбадаги ўрнига кўйиш тўғрисидаги одил маслаҳатни ўйланг!

Такроран тарихга юзланинг! Ва масжиди Набавийда ўтирган, йўқсилу бойга бир хил муомала қилган, инсонлар орасида энг адолатли ҳукм берувчи пайғамбарга яна бир бор ибрат назарингизни қаратинг!

Агар оила бошлиги бўлсангиз, Хадийжа онамиз, Оиша онамиз розияллоҳу анҳоларнинг жуфти бўлган у муборак зотнинг покиза сийратига, чуқур ҳиссиятига ва шафқатига эътибор беринг.

Агар болаларингиз бор бўлса, Фотимаи Захро розияллоҳу анҳонинг отаси, Ҳасан ва Ҳусайн розияллоҳу анҳуарнинг боболари бўлган у зотнинг муомалаларини ўрганинг!

Сиз шахсингиз ва қандай аҳволдалигингиздан қатъи на-зар, Пайғамбар алайҳиссалом сиймоларида ўзингизга йўл кўрсатувчи энг мукаммал бир муршидни, энг гўзал бир раҳбарни топа оласиз!..

У зот шундай бир муршидки, улар қолдирган суннат амаллар билан ҳар қандай нотўғрини тўғирлай оласиз... Издан чиқкан ишларингизни йўлга қўйиб, умрингизни ислоҳ қиласиз! У зотнинг нурли раҳбарлиги соясида ҳаётнинг ёмонликларидан қутулиб, ҳақиқий саодатни топасиз!

Дарҳақиқат, у зотнинг сийрати нодир ва ниҳоятда гўзал, хушбўй гуллардан дасталанган гулдастага ўхшайди.

Пайғамбар алайҳиссаломнинг ҳаётлари, жамиятнинг бир-бирига зид нуқталарида бўлганларга янада мукаммал ўрнақдир. Масалан, бир маҳкумнинг ҳаёти ҳокимга, ҳокимнинг ҳаёти маҳкумга мисол бўлолмайди. Худди шу каби умри тириклик ғамида ўтган йўқсилнинг ҳоли, мол-дунё ичida яшаб ўтган бир бойга намуна бўлолмайди. Пайғамбар алайҳиссаломнинг ҳаётлари эса, ҳар икки тарафга ҳам ўрнак бўла олади.

Зеро, Аллоҳ таоло у зотнинг етимлиқдан бошланган ҳаётини турли босқичлардан ўтказди. Инсон учун қудрат ва қобилият жиҳатидан энг юқори нуқта бўлган давлат бошлиқлиги ҳамда пайғамбарликка қадар юксалтиргандир. У зотнинг бутун умрлари мобайнида бошларидан ўтказганлари инсонлар ҳаётидаги хар қандай ҳолатга мукаммал намуна бўла олади.

Пайғамбарлар ва уларнинг изидан юрган солиҳ инсонлар ҳақ йўлда эдилар. Инсониятни нажотга олиб чиқаман деган йўлбошчилар бир бор кўриниш бера олдилар, холос. Хар нарсани ўз ожиз ақли билан ўлчаб, ўз идроки билан изоҳлашга ҳаракат қилган файласуфлар бу хусусда фақатгина бир нақш каби бўла олдилар.

Пайғамбарлар эса, Илоҳий таълимга суянганлари учун, бир-бирларини тасдиқловчи хидоят раҳбари бўлиб келдилар. Ҳақиқатни топиши йўлида инсонларга йўлбошчи бўлишни мақсад қилган файласуфлар Илоҳий таълимдан бебахраликлари, ақл билан тушунганликлари сабабидан бир-бирларининг тизимларини чиритиб, ёлғонга чиқаришиди. Шунинг учун улар на ўзларига, на бошқаларга йўлбошчи бўла олишиди.

Масалан, “Авесто”да ахлоқ фалсафасидан бир қанча қонун-қоидалар айтилган. Аммо вахий келмаганлиги учун бу фалсафага ишониб, саодатга эришган бирон одам бўлмаган. Чунки файласуфларнинг қалблари, нафслари, фикрлари, хулклари вахий ёрдами билан етуклаштирилмаган. Шунинг учун инсонларда турли туман қарашлар пайдо бўлган.

Инсонларга охирзамон пайғамбари воситасида икки дунё саодатига эриштирадиган, нажотга олиб борадиган ягона дастур Куръони карим берилди. Куръон ҳақиқатларининг тимсоли эса Пайғамбаримиз алайхиссаломдир. Демак, ярати-

лиш ғоясини ҳақиқатта айлантиrmокчи бўлган инсон Куръон асосида ва суннатга эргашиб яшамоги лозим бўлади. Чунки Куръони карим ва суннат дунё ва охиратнинг саодатидир. Мұхаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам биз умматларига Куръони карим ва суннатни икки буюк раҳбар қилиб қолдирдилар. Расуллурроҳ пайғамбарликни бошламасларидан аввал у зотни қавмнинг меҳрига сазовор бўлди. Аллоҳ маҳбуб бандасини ўша давр кишиларига севдириб, “ал-Амин”, яъни ишончли деган унвонни бериб кўйди.

Каъба йиллар давомида нураб қолганлиги учун уни таъмирлаш пайти келган эди. Қавмдагилар Ҳажарул Асвадни ўз ўрнига қўйиш хусусида бир-бирлари билан келишолмай қолишиди. Сўнг Пайғамбар алайҳиссаломнинг айтган фикрларини эътиrozсиз қабул қилишиди. Расуллурроҳ шу даражада садоқатли инсон эдиларки, ҳали у зотга иймон келтирилмаган даврда ҳам ваъдаларига содик қолишиларига ишонишган. Ҳатто Мұхаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ашаддий душманлари бўлган Абу Суфён ҳам Бизанс императори Хираклнинг: “Гапида турмаган вақти бўлганми?” деган саволига “Йўқ! Айтган сўзида туради, ваъдасини бажаради”, деб айтган (Бухорий, Бадул вахий 6, солат 1, Садокат 28: Муслим, жиход, 74).

Яна бир ашаддий душманлари бўлган Абу Жаҳл ва унинг ўртоқлари бир куни у зотга: “Эй Мұхаммад! Биз сени ёлғончи демаймиз. Бизнинг назаримизда садоқатли, тўғри сўз одамсан, лекин биз сен келтирган нарсани ёлғон деймиз”, дейишган. Бу хол уларнинг у зотга накадар ишонганликларини кўрсатиб турибди. Мана шу ҳодиса устида ояти карима ҳам нозил бўлди:

“(Эй Мұхаммад алайҳиссалом,) албатта, Биз уларнинг гаплари Сизни маҳзун қилишини билурмиз. Зотан, улар

Сизни ёлғончи қылмайдилар, балки бу золимлар Аллоҳ-нинг оятини инкор қиладилар” (Анъом сураси, 33-оят).

Ҳамма, ҳатто ўтакетган қабиҳ ғанимлари ҳам у зотнинг ҳақлигини тан олишар эди. Аммо бузук нафсониятлари сабаб айтганларини рад этишарди.

Күйидаги воқеа ҳам Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг мушриклар тарафидан “Амин” ишончли деб сифатланишларига сабаб бўлган.

Хайбар уруши вақтида яхудийлардан бўлган Ясор номли бир чўпон Мухаммад алайҳиссаломнинг ёнларига келади. Бир муддат сұхбатдан кейин У Исломга киради ва мусулмонларга кўшилишни истайди. Расуллурроҳ унга: “Олдин кўйларингни эгаларига топшириб кел, сўнгра, майли, кўшилгин”, деганлар (Иbn Ҳишом сийратин Наби, Байрут 1937, Дорул Фикр, 3, 397-398; Ибн Ҳажар, ал Исаба, Байрут 1328, Дори Ихойит-Тиросил-Араби, 1, 38-39).

Бу ҳолат урушнинг муддати чўзилган, мусулмонлар учун озик-овқат топиш кийин кечётган даврда юз берган. Шубҳасиз, бу буйруқ энг кийин вактда ҳам масъулиятни ҳис кильмоқ ва омонатга риоянинг аҳамиятини жонли мисол тарзida кўрсатиб беряпти.

Меъроҳ ҳодисасида Ҳазрати Абу Бакр розияллоҳу анхунинг “У зот айтган бўлса, тўғридир!” деган жавоби ҳам ҳақиқий ишончни билдиради.

Пайғамбар алайҳиссаломнинг ҳаётларидаги ҳисобсиз адолат, марҳамат ва раҳмат кўринишлари бутун инсоният учун Қиёматга қадар намунадир. Бу қиёссиз чироқнинг оламга таратган порлоқ нурини кўра олган ҳар бир инсофли кўз ушбу ҳақиқатни вижданан инкор қила олмайди. Дарҳақиқат, иймон келтирмаган илм аҳллари ҳам Пайғамбар

алайхиссаломнинг фазилатлари ва муваффакиятларини инсоғ ила тасдиқлаб туришибди. Ана шундай олимлардан бири Томас Чарли: “Унинг туғилиши Нурнинг зулматдан ажралишидир”, дейди.

Мана бу фикр эса Пайғамбаримиз алайхиссаломнинг фазилатларини ёрқин тарзда ифода этган: “Мұхаммад эришган муваффакиятта инсоният тарихи давомида на бир Пайғамбар, на бир ислоҳ қиувчи эриша олган”.

Бу каби ҳақли эътирофлар жуда ҳам кўп. Масалан, Б. Смит: “Мұхаммад шартномасиз иттифоқ тузга олган шахс, яни бир овоздан ислоҳотчиларнинг энг буюгидир”.

Ёзувчи Станлей Лана Поло ҳам бу ҳақиқатни тан олади: “Мұхаммаднинг душманларига қарши энг буюк ғалабани кўлга киритган куни айни вақтда ўзи учун энг буюк фазилат зафарини қозонган кунидир. Макка фатҳ қилинганда Курайшни ҳеч қандай бадал олмай озод қилди. Умумий бир афв ҳолида бутун Макка аҳолисини бу амрга ҳақли деб билди”.

Артур Гилман бундай дейди: “Макканинг фатҳи сабаб унинг олийжаноблигини кўрдик. Ўтмишда ўзига қилинган зулмларнинг таъсири ўч олмоққа олиб бориши мумкин эди. Аммо Мұхаммад қўшинига ҳар қандай қон тўкишни ман қилди. Буюк бир шафқат кўрсатди ва Аллоҳга шукр қилди”.

1789 йилги буюк инқиlob асосларини тайёрлаганлардан бири, файласуф Ла Фаетте машхур “Инсон ҳақлари баённомаси” асари босилмасдан аввал бутун хуқуқ тизимларини тадқиқ қилди. Ислом хуқуқининг устунлигига гувоҳ бўлиб, шундай ҳайқирди: “Эй шонли Мұхаммад! Адолатда шундай бир чўққига эришдингки, бу кунга қадар ҳеч ким у даражага етолмади ва бундан кейин ҳам етолмайди...” (Комил мерос, Тажрид сарих таржимаси, Анкара 1972, 9, 289).

Мана бу ҳақиқий фазилатдирки, мусулмон бўлмаганлар ҳам тан олиб, қойил қолди! Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг фазилатлари, билимдонликлари у кишига ишонмаганлар тарафидан ҳам тасдиқланиб келмоқда.

Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сийратлари ҳар турли саволга жавоб берса олади. Зеро, у зотнинг хулқлари асл ахлоқий муқаммалликни ўзида жамлагандир. Берган набавий сабоқлари ер юзида бутун инсонлар учун тарбиянинг асосий нуқтасини ташкил қиласди. У зот Нур изловчиларга нур сочадилар. Ҳидояти тўғри йўлни истаганлар учун сўнмас машъаладир. У зот бутун башариятнинг ягона муршидидир.

Расууллоҳу соллаллоҳу алайҳи ва саллам раҳнамоликлари остида бутун тоифалар жамланган. Яъни барча миллатлар тиллари, ранглари, ижтимоий, маданий ҳолатлари бошка-бошқа бўлишига қарамай бир мақсадда бирлашдилар. Ҳеч қайси инсонни бу жамоага киришдан тўсадиган қонун йўқ. Бу бирлашиш факат битта қавм учун бўлмаган, балки барча инсонлар учун доимий илму ирфоннинг марказига айланган. Бой ва фақир, заиф билан кучли, оқ билан қора бир хилдаги иймон биродари эдилар.

Пайғамбаримиз алайҳиссаломга хайриҳоҳ бўлғанларга фикр қилган ҳолда қарасангиз, Ҳабашистон қироли Нажоший, Маан ҳокими Феъва, Хумайр раиси Зулқила, Феруз Дайламий, Яман улуғларидан Меракубуд, Уммон Валиларидан Убайд ва Жаъфар каби мумтоз шахсларни кўрасиз.

Яна бир назар ташласангиз, бу ҳукмдорларнинг ёнида Билол, Ясир, Сухайб, Ҳаббоб, Аммор, Зиннурा, Абу Фақайҳо каби ҳеч кими йўқ инсонларни ҳам, Сумайя, Мубойна Нахдия, Умми Абис каби жориялар, ҳимоясиз аёлларни ҳам кўрасиз.

У кишининг улуғ саҳобалари орасида ўткир ақл, ёркин фикр ва метин иродага эга бўлганлар ҳам, энг нозик ишларга лаёқатли, дунё сирларидан хабардор, мамлакатларини ақл-заковат билан бошқарадиган инсонлар ҳам бор эди.

Пайғамбар алайҳиссаломга эргашган инсонларнинг кўплари шаҳарларни бошқардилар. Катта-катта ҳудудларга волий бўлдилар. Инсонлар уларнинг соясида саодатга эришди, адолатнинг завқини топди. Улар халқ ичидаги омонлик, сокинликни ёйдилар. Бу инсонлар бир-бирлари билан ака-ука, қариндош каби яшадилар.

Иккинчи Бўлим

- ❖ Расууллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг юксак ахлоқлари
- ❖ Юлдузлардаги ўлчовлар

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг юксак ахлоқлари

Тарихнинг ўчмас саҳифларини варақлаб чуқур мулоҳаза қилинса, ҳеч бир инсоннинг ҳаёти Пайғамбаримиз алайҳис-саломнинг ҳаётлари ўрганилганидек ҳар томонлама, дақиқ нуқталаригача ўрганилмаган. Агар у зотнинг намуна бўла оладиган шахсиятларини очиб беришга ҳаракат қилинса, жилд-жилд китоб камлик қиласди.

Исломий илмлар суюнадиган асос Қуръон ва Суннатdir. Суннат у зотнинг сўзлари, хулклари, карорлари, ҳол ва муоммалалиридир. Қуръон ва Суннат очик ҳукм қилган нарсаларда ижтиходга ўрин йўқ. Ижтиход Қуръон ва Суннат очик ҳукм қилмаган мавзууларда мужтаҳидлар маълум йўллар билан масалани ҳал қилишларидир. Улар ҳам бу масалани Қуръон ва Суннат асосида амалга оширадилар. Ўша ижтиход нуқтасида Расулуллоҳнинг суннатларини ҳар тарафлама ўзларига далил қилиб оладилар.

Дарҳақиқат, 1400 йилдан бери босилаётган асарлар Қуръони карим ва Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг амалларини изоҳлаш, таърифлаш ҳаракатидалар. Фахри коинотнинг инсоний истеъдод ва тоқат ичидағи комиллик жиҳатларини англамоғимиз кийин. Чунки бу оламдаги мавжуд хабарлар у кишининг бор фазлларини изоҳлаб, идрок қилишга кифоя қилолмайди. Бир пиёлага уммонни сиғдириш

мумкин бўлмаганидек, Нури Мұхаммадияни идрок қилиш ҳам, муносиб ҳолда изоҳлаш ҳам мумкин эмасdir.

Қуйида Расулуллоҳнинг шахсиятларини танимоқлик йўлидаги баъзи қайдларни келтирамиз.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сиймолари ва ахлоқий гўзалликлари

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам сурати гўзал, сийрати мукаммал, ўхшаши яратилмаган бир муборак зотдиirlар.

Расулуллоҳнинг суратлари ва сийратлари мукаммалигини муносиб ҳолда баён қилиш мушкул. Ином Қуртубий:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳусну жамоллари тўла зоҳир бўлмаган. Агар бутун гўзалликлари тўлигича, бор ҳақиқати билан кўрсатилганда эди, саҳобалар у зотга қарамоқликка тоқат қила олмас эдилар”, дейдилар (Али Ёрдим, Пайғамбаримизнинг шамойили. Истанбул, 1998, 49).

Дарҳақиқат, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам билан доим бирга бўлғанлар орасида ҳам у кишининг нурли жамолларини тўйиб кўрганлар жуда оздир. Ҳаттоқи суҳбат асносида ҳам рўпараларига қарашарди. Кўзларига факат Ҳазрати Абу Бақр ва Ҳазрати Умаргина қарай олишгани ривоят қилинади. Улар Пайғамбар алайхиссаломга қараб табассум қилишар, Фахри коинот ҳам уларга табассум билан илтифот қилардилар (Термизий, Манокиб, 16/3668).

Бу ҳолат ҳақида Миср фотихи деб ном олган Амр ибн Осумри сўнгидай дейди:

“Расулуллоҳ билан узоқ муддат бирга бўлдим. У зотнинг ҳузурида хис қилган ҳаё туйгуларим сабабидан бошим-

ни кўтариб нурли юзларини тўйиб-тўйиб кўролмадим. Агар бугун менга биронтаси: “Бизга Расууллоҳни айтиб беринг, сифатлаб беринг” деса, ишонингки, англатомайман” (Муслим, Иймон, 192. Аҳмад ибн Ҳанбал, «Муснад». Истанбул 1992, 4, 199).

Расули акрам соллаллоҳу алаиҳи ва саллам атрофидагиларга ишонч ва хузур берадиган муборак юзли инсон эдилар. Юзлари юзларнинг энг чиройлиги ва покизаси эди. Яхудий олимларидан Абдуллоҳ ибн Салом Пайғамбар алаиҳиссалом Мадинага ҳижрат қиласига келиб ёнларига борди. Муборак юзларига қарагач: “Бу юзнинг эгаси асло ёлғон гапирмайди!” деб мусулмон бўлди (Термизий, Қиёмат, 42/2485: Аҳмад, 5, 451).

Чунки зотдаги гўзаллик, ҳайбат, нурлилик ва латофат шу даражада эдики, Аллоҳнинг Пайғамбари эканликларига бошқа бир мўъжиза, далил, ҳужжатга эҳтиёж қолмаган.

Расууллоҳга бирор нарсанинг ёққан-ёқмагани юзларидан маълум бўлиб турарди. Вужудларида хаё ва қатъиятлилик ёнма-ён эди. Қалбларининг ҳолатини изоҳ қилишнинг эса, имкони йўқдир. Юзларида нури малоҳат, сўзларида салобат, ҳаракатларида латофат, тилларида аниқлик, калималарида фасоҳат, баёнларида балоғат бор эди. Зиёда гапирмас эдилар, ҳар каломлари хикмат ва насиҳат эди. Сўзларида асло малоллик бўлмасди. Ҳар кимнинг ақл- идрокига лойиқ гапирап эдилар.

Мулойим ва тавозели эдилар. Кулишларида ошиқча қаҳқаҳа бўлмасди. Доим табассумли ҳолда бўлар эдилар. Но-гоҳдан кўрган одам ҳайбатларида ҳаяжонга тушарди. У зот билан сухбатлашган одам қалбан боғланиб қоларди. Кўнглида чин муҳаббат уйғонарди.

Фазилатли инсонларга алоҳида ҳурмат кўрсатардилар. Қариндошларига ҳам зиёда бир икромда бўлардилар. Оила

аъзоларига ва сахобаларга гүзал муюмалада эдилар. Бошқаларга ҳам лутф билан муюмала қиласылар. Ўзлари нима ебичсалар хизматкорларига ҳам шундай едирап ва нима кийсалар шундай кийдирап эдилар. Саховатли, әхсон қилувчи, шафқатли, марҳаматли, керагида жасур ва керагида ҳалим эдилар.

У зотнинг мардлигу марҳаматларини лойиқ ҳолда тақдирлаш қийин эди. Саховатлари факирликдан қўрқмаган одамнинг саховати эди.

Жобир розияллоҳу анху шундай дейди:

“У зотдан бирон нарса сўраган одамга ҳеч қачон йўқ демаганлар” (Муслим, Фазонл, 56).

Қариндошларини кўп зиёрат қилувчи, халққа энг кўп меҳрибонлик кўрсатувчи, одамларга гүзал муюмала қилувчи, ёмон ахлоқдан энг кўп сакланувчи, энг гўзал одоб ва ахлок соҳиби эдилар. У зот дедиларки:

“Қиёмат кунида мўмин банданинг тарозисида энг оғир бўлган нарса гўзал ахлоқдир. Аллоҳ таоло жирканч ҳаракатлар қилган, ёмон сўзларни гапирган одамдан нафратланади” (Термизий, Бирр, 62/2002).

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ваъдасида событ, сўзига содиқ киши эдилар. Ахлоқлари, закийликлари жиҳатидан бутун инсонлардан устун ва ҳар қандай мақтовга лойиқ эдилар. Доимо тафаккур ҳолатида бўлардилар. Зарур бўлмаса, гаплашмасдилар. Жим туришлари узок бўларди. Сўз бошласалар, чала қолдирмасдилар. Бир қанча маъноларни бир неча калимага жойлардилар. Сўзлари дона-дона эди. Юмшоқ табиатли бўлишларига қарамай, салобатли, ҳайбатли эдилар.